

ELEKTRON SUD TIZIMI: IMKONIYATLAR VA ISTIQBOLLAR

Ulmasov Muhridin Bobir o'g'li

Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi

va agrotexnologiyalar instituti

Yurisprudensiya yo'nalishi 2-kurs talabasi

E-mail: ulmasovmuhridin426@gmail.com

Tel.: +998 94 000 03 13

Annotatsiya: Mazkur maqolada elektron sud tizimining shakllanishi, uning huquqiy asoslari hamda odil sudlovni amalga oshirishdagi ahamiyati ilmiy-huquqiy jihatdan tahlil qilingan. Elektron sud tizimi orqali sud ishlarini yuritishning zamonaviy mexanizmlari, elektron hujjat almashinuvi, masofaviy sud majlislari, onlayn murojaatlar va raqamli texnologiyalarning sud faoliyatiga ta'siri keng yoritilgan. Shuningdek, elektron sud tizimining afzalliklari, amaliyotda uchrayotgan muammolar hamda uni yanada rivojlantirish istiqbollari bo'yicha ilmiy-amaliy takliflar bayon etilgan. Maqolada sud-huquq islohotlari sharoitida raqamlashtirish jarayonining odil sudlov sifati va fuqarolarning huquqiy himoyasini kuchaytirishdagi o'rni asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: elektron sud, raqamlashtirish, odil sudlov, elektron hujjat, videokonferensiya, sud axborot tizimi, elektron murojaat, sud-huquq islohotlari, axborot texnologiyalari, raqamli adliya.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi davlat boshqaruvining barcha sohaları qatori sud tizimini ham tubdan o'zgartirmoqda. Zamonaviy huquqiy davlatlarda elektron sud tizimini joriy etish odil sudlovning ochiqligi, tezkorligi va samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida e'tirof etiladi. Sud xizmatlarini raqamlashtirish fuqarolar va yuridik shaxslarning sudlarga murojaat qilish imkoniyatlarini kengaytirib, ortiqcha vaqt va xarajatlarni kamaytirishga xizmat qiladi. O'zbekiston Respublikasida ham sud-huquq tizimini modernizatsiya qilish doirasida elektron sud tizimini rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Da'vo arizalarini elektron shaklda yuborish, sud majlislari videokonferensaloqa orqali ishtirok etish, sud hujjatlarini elektron tarzda olish hamda ishlarning ko'rib chiqilish jarayonini onlayn kuzatish imkoniyatlari fuqarolar va tadbirkorlik subyektlari uchun qulay huquqiy muhit yaratmoqda. Shu sababli elektron sud tizimining imkoniyatlari va istiqbollarini ilmiy jihatdan tahlil qilish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Elektron sud tizimi – bu axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalangan holda sud ishlarini yuritish, hujjatlar almashinuvi, sud majlislari tashkil

etish va sud xizmatlarini ko'rsatishga qaratilgan zamonaviy huquqiy mexanizmdir. Mazkur tizim sud organlari faoliyatining samaradorligini oshirish, fuqarolar uchun qulaylik yaratish hamda sud jarayonlarining ochiqligi va shaffofligini ta'minlashga xizmat qiladi. Elektron sud tizimi orqali ish yuritish qog'oz hujjatlar hajmini kamaytiradi, ma'lumotlarning xavfsiz saqlanishini ta'minlaydi va sud jarayonlarini boshqarishni sezilarli darajada soddalashtiradi.

Elektron sud tizimining eng muhim afzalliklaridan biri fuqarolar va tadbirkorlik subyektlarining sudga murojaat qilish imkoniyatlarini kengaytirishidir. Endilikda da'vo arizalari, shikoyatlar, iltimosnomalar va boshqa protsessual hujjatlarni elektron shaklda yuborish mumkin. Bu esa sud binosiga borish zaruratini kamaytiradi, murojaatlarni ko'rib chiqish muddatlarini qisqartiradi hamda ortiqcha byurokratik tartib-taomillarni bartaraf etadi. Ayniqsa, chekka hududlarda istiqomat qiluvchi fuqarolar uchun elektron sud xizmatlari odil sudlovdan foydalanish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytiradi.

Sud majlislarini videokonferensaloqa orqali o'tkazish elektron sud tizimining yana bir muhim yo'nalishi hisoblanadi. Ushbu imkoniyat ish ishtirokchilariga uzoq masofadan turib sud majlislarida qatnashish imkonini beradi. Bu vaqt va transport xarajatlarini kamaytirish bilan birga, sud ishlarini ko'rib chiqishning uzluksizligini ta'minlaydi. Ayniqsa, pandemiya davrida masofaviy sud majlislarini tashkil etish sud tizimining barqaror ishlashini ta'minlagan muhim omillardan biri bo'ldi. Hozirgi kunda ham videokonferensiya texnologiyalari sud amaliyotida keng qo'llanilmoqda. Elektron hujjat aylanishi va raqamli ma'lumotlar bazalarining shakllantirilishi sudlar faoliyatining sifatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Sud qarorlari, protsessual hujjatlar va boshqa materiallarning elektron shaklda saqlanishi ularni izlash, tahlil qilish va nazorat qilishni ancha osonlashtiradi. Bundan tashqari, sud amaliyotining yagona elektron bazasini shakllantirish huquqni bir xil qo'llash amaliyotini mustahkamlash, sud qarorlarining izchilligini ta'minlash hamda sudyalarning faoliyatining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Elektron sud tizimini rivojlantirish jarayonida ayrim muammolar ham mavjud. Axborot xavfsizligini ta'minlash, shaxsga doir ma'lumotlarni himoya qilish, kibertahdidlarga qarshi ishonchli mexanizmlarni yaratish, barcha hududlarda barqaror internet infratuzilmasini rivojlantirish va aholining raqamli savodxonligini oshirish dolzarb vazifalardan hisoblanadi. Bundan tashqari, sud xodimlari va sudyalarning zamonaviy axborot texnologiyalari bo'yicha malakasini muntazam oshirish elektron sud tizimining samarali faoliyat yuritishi uchun muhim omildir. Kelgusida sun'iy intellekt texnologiyalaridan oqilona foydalanish, elektron dalillarni avtomatlashtirilgan tarzda tahlil qilish, sud amaliyotini raqamli platformalar asosida umumlashtirish hamda sud qarorlarining ijrosini elektron nazorat qilish tizimlarini rivojlantirish elektron sud tizimining yangi istiqbollari belgilaydi. Bunday yangiliklar odil sudlovning

tezkorligi, shaffofligi va sifati yanada oshishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalarni joriy etishda inson huquqlari, shaxsiy ma'lumotlar daxlsizligi va qonun ustuvorligi tamoyillariga qat'iy rioya etilishi zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, elektron sud tizimi zamonaviy sud-huquq islohotlarining muhim tarkibiy qismi bo'lib, odil sudlovning ochiqligi, tezkorligi va samaradorligini ta'minlashda katta ahamiyat kasb etadi. Raqamli texnologiyalarni sud faoliyatiga keng joriy etish fuqarolar va tadbirkorlik subyektlari uchun qulay huquqiy sharoit yaratadi, sud xarajatlarini kamaytiradi hamda sud tizimiga bo'lgan ishonchni mustahkamlaydi. Kelgusida elektron sud tizimini yanada takomillashtirish, axborot xavfsizligini kuchaytirish, sun'iy intellekt va boshqa innovatsion texnologiyalarni bosqichma-bosqich joriy etish orqali O'zbekistonda odil sudlovning sifati va samaradorligini yanada yuksaltirish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining ***"Sudlar to'g'risida"***gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi.
4. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi.
5. O'zbekiston Respublikasining Iqtisodiy protsessual kodeksi.
6. O'zbekiston Respublikasining ***"Elektron hukumat to'g'risida"***gi Qonuni.
7. O'zbekiston Respublikasining ***"Elektron hujjat aylanishi to'g'risida"***gi